

АНОТАЦИЯ НА МАТЕРИАЛИТЕ ПО ЧЛ. 65 ПРАСПУ,

включително самооценка на приносите

на гл. ас. д-р Харун Харун Бекир

катедра „Общо езиковедие и история на българския език“

при Филологически факултет на ПУ „Паисий Хилендарски“

Във връзка с участие в конкурс за заемане на академичната длъжност „доцент“ по област на висше образование 2. Хуманитарни науки; професионално направление 2.1. Филология (Съвременен турски език), обнародвано в ДВ, бр. 92/18.11.2022 г.

За участие в настоящия конкурс (вж. Списък на научните трудове за участие в конкурса) са представени 29 научни труда, в това число 1 монография, 1 книга, 27 научни публикации, които не са представени в процедурите за придобиване на образователната и научна степен „доктор“ и за заемане на академичните длъжности „главен асистент“. Представят се и два речника, които са изготвени в съавторство.

I. МОНОГРАФИИ И КНИГИ

1. Бекир, Х. (2022). *Лексикално-семантичните двойки в турския език*, Университетско издателство „Паисий Хилендарски“, Пловдив, 2022 г., 205 с.; ISBN: 978-619-202-802-2.

Настоящото изследване е опит за едно цялостно представяне на двучленните конструкции с еквивалентни компоненти (принадлежащи към една и съща част на речта), обединени от вътрешнолингвистични връзки, основани на взаимозависими и взаимосвързани елементи на значението, изпълняващи единна синтактична функция и представляващи част от словното богатство на турския език.

Теориите за същността, състава и структурата на езиковите единици образувани чрез дублиране са разнородни – противоречиви или частично припокриващи се в различните изследвания. За по-конкретни и ясни констатации, в увода на това проучване се представят термините, използвани в определени изследвания по темата, както и техният обхват, и се въвежда термина „лексикално-семантична двойка“ за назоваването им на български.

Лексикално-семантичните двойки в турския език могат да се образуват от различни видове лексеми, но най-продуктивни са мотивираните от съществителни, прилагателни, наречия, глаголи, вербоиди и по-рядко от местоимения и числителни имена. С изключение на дериватите от някои междуметия, почти не се срещат мотивирани от служебните части на речта. В първа глава са представени видовете,

според съотнесеността на съставните им компоненти към определена част на речта. Но тъй като синтактичната функция на *лексикално-семантичната двойка* и съотнесеността ѝ към определена част на речта се определя единно за всички негови компоненти (думи), а не за всеки поотделно, в тази част се коментират и техните функции и синтактична съчетаемост.

Във втора глава на изследването вниманието е насочено към основните проблеми на типологията на *лексикално-семантичните двойки* в зависимост от съставните им конституенти с оглед на извеждането на система от признаци, маркери и критерии за тяхното разпознаване, описание и типологизиране и чрез обобщаване на основните им структурни характеристики, необходими при формализираното им описание, се класифицират в отделни подтипове. Представя се редупликацията, като най-ярък структурен признак на *лексикално-семантичните двойки*, видовете според произхода на съставните им компоненти, както и структурно-позиционната им организация.

В трета глава на изследването се разглеждат *лексикално-семантичните двойки*, образувани от ономатопеични думи и се разглеждат основните проблеми на структурата, семантиката и функционалните характеристики на *ономатопеичната лексика* в турския език с оглед на извеждане на системата от признаци, маркери и критерии за тяхното разпознаване, описание и типологизиране; представяме класификацията им в отделни подтипове; обобщават основните им семантично-функционални характеристики; изследват се техните функции и синтактична съчетаемост.

Отчитайки спецификите на тези езикови единици с оглед на широко разпространените и утвърдени характеристики на значенията, и прилагайки парадигматичния подход в четвърта глава на изследването се прави обобщение на семантичните им особености.

Като приложение е представен „Речник“ на *лексикално-семантични двойки*. С ясното разбиране, че няма как да се обхванат всички налични в езика подобни езикови единици, в него са включени само лексикализираните и идиоматизираните, ексцерпирани от най-актуалния и пълен „Речник на турския език“ („*Türkçe Sözlük*“, 2011) на Турското езиково дружество (Türk Dil Kurumu), а за целта на изследването са използвани корпус от примери, ексцерпирани и от други лексикографски източници, като онлайн ресурсите „*Güncel Türkçe Sözlük*“ („Актуален речник на турския език“), „*Tarama Sözlüğü*“ („Речник на турския език от литературни текстове“), издания на Турското езиково дружество (Türk Dil Kurumu, <https://sozluk.gov.tr/>), „*Türkçe Sözlük'ün Ters Dizimi*“ („Обратен речник на турския език“), „*Tanıklı Türkçe İkillemeler Sözlüğü*“ („Речник на засвидетелстваните редупликации в турския език“), „*Nişanyan Sözlük/Çağdaş Türkçenin Etimilijisi*“ (електронен ресурс: <https://www.nisanyansozluk.com/>).

2. **Бекир, Х.** (2022). *Турският език и култура в България в светлината на българското законодателство – традиции и съвременно състояние*, Университетско издателство „Паисий Хилендарски“, Пловдив, 2022 г., 331 с.; ISBN: 978-619-202-809-1.

Настоящата книга е на базата на дисертационен труд за присъждане на образователна и научна степен „доктор“, защитен на 29.04.2015 г. в ПУ „Паисий Хилендарски“. Настоящата работа е опит за един цялостен преглед на традициите и съвременното състояние на законодателството, както и практиките и мероприятията насочени към турския език и култура в нашата страна. Описани са мероприятията, осъществявани в рамките на определената езикова политика, които имат за цел да въздействат върху езиците, които са компоненти на езиковата ситуация, на техните конкретни форми на съществуване за поощряване на развитието им или напротив, за целенасоченото ограничаване на отделни аспекти с оглед на актуалната езикова ситуация и провокиране на неговия регрес. В настоящата работа турският език и култура в България се разглеждат като право на култура. С оглед на тази идея са разгледани неговите методологични и познавателни въпроси – понятия, източници и системи на правото на културата; закрила и развитие на културата или налагани ограничения в сферата на културата чрез изложените основни принципи на националната културна политика, културните организации и институти; правната регламентация на радиото и телевизията, печатните издания и др. Обърнато е специално внимание на ролята на държавата и нейните органи (законодателните събрания, министерствата, специалните комисии и комитети на изпълнителните органи на властта; различните обществени институти и организации; изследователски лингвистични центрове), имащи отношение към проблематика. Хронологическите граници на изследването обхващат периода от възстановяването на българската държава през 1878 г. до наши дни. Структурата на изследването е тематично хронологична, тя следва законодателната практика с оглед на турския език и култура в контекста на политиката в България по отношение на малцинствата. Но с цел да се покажат тенденциите и изходното състояние на обектите на изследване непосредствено преди възстановяване на българската държава се прави и един преглед на образователната система в османската държава. Разкриват се характерните черти на обществото, културата и османския турски език, както и тенденциите за опростяване и турцизиране на книжовния език. Същевременно се анализира политиката по отношение на турския език и култура само в официално признатите през различните исторически периоди териториални граници на страната. Разглежда се законодателството (конституции, закони, правилници, както и поднормативните актове) по отношение на езиковите, етническите и религиозните малцинства през различните периоди; въпросът за образованието, възникването на културните институции и периодичния печат на турски език в България.

II. НАУЧНИ ПУБЛИКАЦИИ

1. Студии, публикувани в нереферирани списания с научно рецензиране или публикувани в редактирани колективни томове

- 1.1. Бекир, Х.** (2016). *Параметри на социалното функциониране на турския език в България*, Юбилеен сборник „Мултикултурният човек“ в чест на проф. д.и.н. Камен Гаренов, Том 1, ИК „Гутенберг“, София, 2016 г., с. 822-845; ISBN-13: 978-619-176-079-4.

При анализа на функционирането на турския език в България в настоящата студия се прави опит да се определят сферите на използването му през различните исторически периоди и да се представи мястото на турския език в живота на турците – отделно по комуникативни сфери и на отделните обществени равнища; основните тенденции, свързани с турския език и факторите, които ги определят; оценка на състоянието с оглед на бъдещето на турския език сред турската общност в България. В студията се обобщава, че езиковата картина на България съвсем не е монолингвистична. Турският език в България се намира в силна позиция в българската езикова ситуация, защото има реално употреба и е ключов елемент от груповата идентичност на носителите му. Турският език в България има висок престиж в рамките на собствената група, има реални комуникационни функции и се препредава в семейството. Разпространеността и социалната функция на турския език, като един от малцинствените езици, има значение и за езиковата ситуация в страната. В тази връзка той е един от езиковите формации, които участват в българската езикова ситуация. Разпоредбите в нормативните актове, отнасящи се до езиците, пряко или косвено очертават параметъра на употребата на един или друг език в определена сфера.

1.2. Бекир, Х. (2017). *Езиковата ситуация на турската общност в България*, Сборник туркологични изследвания 2017, Университетско издателство „Епископ Константин Преславски“, Шумен, 2017, с. 39-63; ISSN 1314-989X.

Постоянно нарастващият научен интерес към изучаването на езикови ситуации е свързан с разбирането на факта, че без подобни изследвания е трудно да се установят закономерностите и тенденциите в развитието на сложните процеси, свързани с езиковия живот на съвременното общество, в което езиците са взаимосвързани в рамките на сложна комуникативна система, допълвайки се и компенсирайки се един друг, осигурявайки в своята функционална дистрибуция всички комуникативни и експресивни потребности на обществото. Основната цел на настоящата студия е да очертае спецификата на езиковата ситуация на турската общност в България в процеса на взаимодействие между езиците и техните форми на съществуване в различни комуникационни среди и полета на използване спрямо определени социални условия в рамките на етническата общност, както и да дефинира типичните синхронни параметри в езиковата ситуация. При анализа на езиковата ситуация на турската общност могат да се направят следните изводи: в езиковата ситуация участва българския, който е престижната комуникативна система и един от най-важните символи на държавността и езикът на институциите. В езиковата ситуация участва и турския език. Турската общност, носител на различна езикова традиция, традиционно присъства по земите, включени в територията на съвременната българска държава. Турското население в страната възприема себе си като самостоятелна езикова общност. Турският език в България се намира в силна позиция в езиковата ситуация, защото е налице реалната му употреба и се оформя като ключов елемент от груповата идентичност на носителите му. Турският език в социоллингвистичен аспект има висок престиж в рамките на собствената група и продължава да изпълнява активни обществени функции; турският език се използва като език на преподаване в училище; има реални комуникативни функции; препредава се в семейството и е средство за общуване между носителите му в почти всички сфери на битово общуване.

1.3. Bekir, H., Sadık, F. (2017). *Bulgaristan Eğitim Raporu 2016, Türk Dünyası Eğitim Raporları*, Pegem Akademi Yayınları, Ankara, 2017. 60 s.; DOI 10.14527/9786052411575; ISBN 978-605-241-157-5. (в съавторство)

Настоящата студия е самостоятелно издание на турски език в обем от 60 стр. обособена в пет части, която има за цел да представи и анализира образователната система в България. В първата част се дава историческа, географска и статистическа информация за страната. Във втората част е представена историческата динамика в развитието на образователната система, включително и традициите в периода преди възстановяването на българската държава. Третата част включва описание на структурата и видовете подготовка на ниво предучилищно, училищно и висше образование, подготовката на кадри, системата за квалификация на учителите, както и системата за контрол на образованието. Четвърта част включва статистическа информация за образованието в България, а в пета част са представени и анализирани практиките за преподаване на турски като майчин език в образователната система.

1.4. Bekir, H. (2021). *Bulgaristan Kırcalı Türk Ağzında Ses Olayları*, I. Uluslararası Balkanlarda Türk Dili ve Edebiyatı Araştırmaları Sempozyumu Bildiriler Kitabı, Ege Üniversitesi Yayınları, İzmir, s. 205-225; ISBN: 978-605-338-335-2.

В тази студия се представят фонетичните особености на кърджалийския турски диалект, който заема специално място сред турските диалекти в България и на Балканите като цяло. Въпреки че известни особености в кърджалийския турски диалект се срещат и в някои анадоолски диалекти, те привличат вниманието с уникалните си характеристики, които го отличават от останалите турски диалекти. Този турски диалект се характеризира и със своите специфични фонетични явления. Това изследване е опит за едно цялостно представяне на фонетичните особености на този турски диалект.

1.5. Bekir, H. . (2021). *XIX. Yüzyıldan Günümüze Kadar Filibe'de Türkçe Basın*, Balkanlarda Türk Dili ve Edebiyatı Araştırmaları, 3 (2), 221-243; ISSN: 2667-6699; DOI: 10.47139/balted.843017.

Град Пловдив се характеризира със своето културно разнообразие. Този град, който е вторият по големина в България, продължава да съществува като важен образователен и културен център. През различните исторически периоди тук се издават и много вестници и списания и на турски език. С това изследване се цели да се проучи и опише всички вестници и списания издавани на турски език в гр. Пловдив, да се определи ролята и мястото му в историята на турския периодичен печат в България, да се опише периода на тяхното издаване, както и да се анализират езиковите и тематичните им особености. За целта са използвани първоизточниците от архивите на Национална библиотека „Св. Св. Кирил и Методий“, Народна библиотека „Иван Вазов“ гр. Пловдив, като и други източници. В резултат на проучването са установени общо 41

периодични издания на турски език отпечатвани в Пловдив. Тридесет и осем от тях са вестници и три са списанията. В резултат на изследването може да се каже, че Пловдив заема важно място в историята на турския периодичен печат в България.

2. Статии и доклади, публикувани в нереферирани списания с научно рецензиране или публикувани в редактирани колективни томове

2.1. Bekir, H. (2004). *Türkçede Şimdiki Zaman Ortaçlarının Çokişlevliliği*, Сборник доклади от Национална конференция „Турският език – минало, настояще и бъдеще“, Шумен, 2004 г., с. 24-30; ISBN: 954-9698-04-1.

Изследването е посветено на структурата, семантиката и функционалните характеристики на сегашното причастие в турския език, като един от видовете нелични глаголни форми. В статията се описват и анализират функциите, синтактичната съчетаемост и парадигматичната реализация на тези нелични глаголни форми в турския език.

2.2. Bekir, H. (2012). *Gotse Delçev (Nevrokop) ve Yöresi Türk Gelenek ve Görenekleri*, Motiv Akademi Dergisi, 5(10), 55-70; ISSN: 1308-4445.

Различните обичаи олицетворяват една интересна взаимовръзка между социални отношения в миналото, митологични образи и географски особености. Изследването е първото теренно проучване за традициите, обичаите и народните вярвания на една малко позната турска общност в района на град Гоце Делчев (Неврокоп). В нея са представени обичаите свързани с раждането и развитието на детето; кръщение; посещение при родилка; вярвания и обичаи, свързани със здравето на новородено и нейната майка; отбиване на бебето; обичаи, свързани с прохождането на детето и поникването на първото зъбче; специалните думи в детската реч; неща, казвани за плашене на деца; детски гатанки и скоропоговорки; традициите за възпитаването на младите девойки като добри домакини; годежни и сватбени ритуали; спецификите на народните хора; традициите в храненето; ястия, приготвяни по специални поводи; традицията да се прави ашуре и др.

2.3. Bekir, H. (2016). *Balkanlarda Türk Ağzları Tasnifi Üzerine Yapılan Çalışmalar*, IV. Balkanlarda Türk Varlığı Sempozyumu Bildirileri, İzmir 2015, s. 234-243; ISBN: 978-605-60104-2-2.

Балканските турски диалекти, формирани при различни исторически, географски, социални и културни условия отдавна са привличали вниманието на изследователите. Статията е написана на турски език и представя опитите на различните изследователи за класификация на турските диалекти на балканите и за очертаване на основните им граници. Представени са предимствата и недостатъците на прилаганите различни критерии за класификация.

2.4. Bekir, H. (2015). *Bulgaristan'da Dil Planlaması Çerçevesinde Anadil Olarak Türkçeye Yönelik Dil Politikaları*, Ege Balkan Araştırmaları Dergisi / Journal of Aegean and Balkan Studies, Cilt/Volume: I, Sayı/Issue: 2, İzmir 2015, s. 59-68; ISSN: 2149 – 066X.

Статията е написана на турски език и в нея се представят най-общо езиковите политики спрямо турския като майчин език в България в контекста на теориите за езиковата политика и подходите при езиковото планиране. За целта, първо се представят различните дефиниции за езиковата политика и езиковото планиране в социолингвистиката и подходите в различните политически системи, свързани с темата. За постигане на целта на изследването е приложен методът за оценка в контекста на действащото законодателство в страната. Езиковото планиране се оказва твърде ефективно в ситуации на билингвизъм и диглосия. В такива случаи се планира не само корпусът и статутът на съответните езици, но и тяхното съвместно функциониране, т.е. кой от двата езика да е доминиращ, както и пропорциите в сферите на употребите. При това планиране може да се избегнат езиковите конфликти. Образователната система е основната територия, на която се формират и развиват знанията, уменията и нагласите свързани с поддържането на езиковото многообразие. Ролята ѝ е да осигурява на всички деца, принадлежащи на една или друга култура, да се чувстват по равен начин защитени, насърчени и улеснени да споделят и разпространяват своята културна идентичност, включително и езиковата.

2.5. Bekir, H. (2016). *Bulgaristan'da Türkçe Öğretimiyle İlgili Hazırlanan Öğretmen Kılavuz Kitaplarının Değerlendirilmesi*, Uluslararası Söz, Sanat, Sağlık Sempozyumu Bildirileri, Edirne 2016, s. 379- 386; ISBN: 978-975-374-200-9.

Един от най-важните аспекти, които засягат темата „турски език” в България е изучаването му в училище. Почти през всички периоди от най-новата ни история се създават и условия за езиковото поддържане на турската общност в страната. От най-съществено значение в процесите на това езиково поддържане е политиката в областта на образованието, която дава възможност за изучаването му в училище. Това от своя страна предполага и прилагането на определени методи на преподаването му. В статията, която е написана на турски език, се описват, обобщават и анализират методическите помагала и ръководствата за работа на учителите по турски език издавани в България през различните периоди. Описани са предпоставките за тяхната подготовка, както и тенденциите при издаването на методически помагала.

2.6. Бекир, Х. (2016). *Езиковата политика в България по отношение на турския език в периода на комунистическата идеология*, Сборник от юбилейната международна конференция на филологическия факултет – 25 години филология „Светът е слово, словото е свят“, УИ „Неофит Рилски“, Благоевград, 2016, с. 272-283; ISBN: 978-954-00-0085-5.

В статията се представя част от изследване по проект „Лингвистична интуиция и лингвистична компетентност в съвременния мултикултурен свят – езикови, литературни и образователни аспекти“ към НПД на ПУ „Паисий Хилендарски”.

Въпреки, че същността, ролята и формите на езиковата политика отдавна привличат вниманието на учените, ролята и мястото на един от малцинствените езици, какъвто е турският език, не са били обект на научни разработки и почти не влизат в научноизследователските планове на езиковедите в годините преди 1989 г. Липсата на подобен аспект при изследването на езиковата картина в България е основната причина, която превръща в излишно за българските учени разглеждането на проблемите на езика на фона на етническото разнообразие. Настоящата статия е опит за преглед на параметрите на употреба на турския език в България в периода на комунистическата идеология, сферите на функционирането му, а също така и мероприятията, които имат за цел поощряване или задържане на неговото присъствие в обществото. Разглеждат се мероприятията, осъществявани в рамките на определена езикова политика, имащи за цел да въздействат на езиците – компоненти на езиковата ситуация, на техните конкретни форми на съществуване за поощряване на тяхното развитие или напротив – целенасоченото ограничаване на определен компонент на езиковата ситуация и провокиране на неговия регрес.

2.7. Бекир, Х. (2016). *Структура и семантика на редупликациите в турския език*, Годишник на Шуменския университет „Епископ Константин Преславски“. Факултет по хуманитарни науки, Университетско издателство „Епископ Константин Преславски“, Шумен, 2016 г., с. 92-98; ISSN: 1311-7300.

Редупликацията или удвояването е универсално езиково явление. Много негови аспекти са все още недостатъчно изследвани. Постоянно нарастващият брой на проучванията за редупликациите в различните езици по света от гледна точка на словообразуване и граматика (типологични, структурни, функционално-семантични и различни стилистико-прагматични характеристики) в повечето публикации показват, че към тях не можем да се отнасяме като към периферен пласт от лексиката. Тези факти определят изучаването на удвояването като универсално езиково явление и различните начини на неговата изразяване в отделните езици. В статията се разглежда структурата, семантиката и функционалните характеристики на редупликациите, представени в различни видове повторения, като един от словообразователните модели в турския език.

2.8. Бекир, Х. (2016). *Суфиксът -lik като продуктивен словообразователен тип в книжовния турски език*, Научни трудове, том 54, кн. 1, сб.2, Пловдив 2016, с. 137-145; ISSN 0861-0029.

В статията се представя образуването на нови думи със суфикса -lik, като един от най продуктивните словообразователни типове в турския език. С оглед целта на изследването е направена ексерпция на думите със словообразователната наставка -lik в обратния речник на турския език. Анализът на базата на семантичните характеристики и мотивиращата основа ни дава възможност да допълним общите определения за структурните и семантичните особености на тези производни думи и по-обстойно да представим образуването на нови думи с този суфикс. В статията

производните думи със суфикса *-lik* се класифицират на групи според семантичните им характеристики, както и на базата на структурата им според мотивиращата основа.

2.9. Бекир, Х. (2017). *За някои особености на синтактичното свързване в турския език*, В сборник „Интуиция и компетентност в езика, литературата и образованието“, Пловдив, 2017, с. 106-122; ISSN 978-619-7187-11-3.

Успешното обучение по български език на учениците чиито майчин език е турски, налага известна специфика в методическата работа. С цел да се избегне и отстрани интерференцията му се налага съпоставяне с турския език при някои езикови явления. Целта на статията е да се разкрият специфичните особености на свързването на думите в турския език и по конкретно подчинителните връзки в съпоставителен план с българския език, като се посочват някои характерни особености за да се избегне интерференцията му.

2.10. Бекир, Х. (2017). *Структура, семантика и функционални характеристики на лексикално-семантичните двойки в турския език*, Сборник „Тюркологията днес. Предизвикателства и перспективи (Юбилейна научна конференция)“, Университетско издателство „Св., Климент Охридски“ 2017, с. 46-54; ISBN 978-954-07-4372-1.

В статията се разглеждат основните проблеми на структурата, семантиката и функционалните характеристики на лексикално-семантичните двойки в турския език с оглед на извеждането на система от признаци, маркери и критерии за тяхното разпознаване, описание и типологизиране; представя се класификацията им в отделни подтипове; обобщават се основните им семантично-функционални характеристики, необходими при формализираното им описание; изследват се техните словоредни и синтактични прояви.

2.11. Bekir, H. (2018). *Türkçede Gezi ile İlgili Deyimler ve Atasözleri Üzerine*, International Journal of Languages' Education and Teaching, Yıl-sayı 2018-Volume 6 Issue 3, p. 187-197. Doi: 10.18298/ijlet.3127; ISSN: 2198-4999.

В статията се разглеждат структурните, семантичните, езиковите и стилистичните особености на пословиците, поговорките и фразеологичните словосъчетания свързани с понятията „пътуване“ и „пътешествие“ в турския език. Анализират се и ситуациите в които се използват в речта.

2.12. Бекир, Х. (2018). *Наблюдения върху системата на турските лични имена с компонент „название на цвят“ в състава си*, Пловдивски университет „Паисий Хилендарски“, Научни трудове, том 56, кн. 1, сб. А, 2018 – Филология, с. 447-459; ISSN 0861-0029.

В статията са изследвани корпуса от турските лични имена с компонент „название на цвят“ в състава си в лингвокултурологичен аспект. Установени са кои названия за цвят в турския език се използват при личните имена; анализирани са особеностите на личните имена с „компонент название на цвят“ в състава си в план на

словообразуването и произхода им; установени са кои от названията на цвят се използват или са по-продуктивни при личните имена. За целта на изследването е направен пълен списък на турските лични имена с компонент название за цвят в състава си.

- 2.13. Бекир, Х.** (2019). *Наблюдения върху звукоподражателната лексика в турския език*. Пловдивски университет „Паисий Хилендарски“, Научни трудове, том 57, кн. 1, сб. А, 2019 – Филология, с. 511-523; ISSN 0861-0029.

В статията са представени основните проблеми на структурата, семантиката и функционалните характеристики на звукоподражателната лексика в турския език с оглед на извеждането на система от признаци, маркери и критерии за тяхното разпознаване, описание и типологизиране; представя се класификацията им в отделни подтипове; обобщават се основните им семантично-функционални характеристики, необходими при формализираното им описание; изследват се техните функции и синтактична им съчетаемост.

- 2.14. Bekir, H.** (2019). *Gotse Delçev (Nevrokop) Türk ağzında ünlü uyumlarına aykırı gelen tipolojik durumlar*, RumeliDE Dil ve Edebiyat Araştırmaları Dergisi, (Ö5), Kırklareli 2019, s. 14-22. DOI: 10.29000/rumelide.606060; ISSN: 2148-7782, e-ISSN: 2148-9599.

Нарушаването на вокалната хармония е една от най-типичните особености на турския диалект в района на Гоце Делчев. В статията са описани типологията на фонетични различия от книжовната норма, както и съхранените архаични особености.

- 2.15. Bekir, H.** (2019). *Plovdiv Üniversitesi'nde Türkçe Öğrenen Öğrencilerin Karşılaştığı Dilsel Sorunlar*, Тюркологията в образованието – традиции, иновации, перспективи, Университетско издателство „Епископ Константин Преславски“, Шумен 2019, с. 115-129; ISBN 978-619-201-317-2.

Настоящото изследване възниква като резултат от интереса към проблемите и специфичните прояви на интерферентните явления, свързани с процеса на обучение по практически турски език от страна на български студенти изучаващи турски език в Пловдивския университет. Описват се типичните грешки проявяващи се в речеви репертоар както на студентите с майчин турски език, така и на тези, които го изучават като чужд.

- 2.16. Bekir, H.** (2019). *Gotse Delçev (Nevrokop) Türk Ağzlarının Ses Özellikleri*, Balkanistik Dil ve Edebiyat Dergisi, 01 (01) , Edirne 2019, s. 50-61; e-ISSN: 2687-2234.

В статията са представени фонетичните особености на гоцеделчевския турски диалект, който е един от малко изследваните диалекти в България. Обособил се в резултат на определени лингвистични и екстралингвистични фактори, този диалект заема специално място сред балканските турски диалекти. Въпреки, че спада към западните балкански диалекти, този диалект се откроява със своите типични и

оригинални белези. Разгледани са факторите, които довеждат до удължаването на някои гласни; промяна на съгласните и редукцията на гласните в определени позиции; случаите на прогресивна и регресивна асимилация.

- 2.17. Бекир, Х.** (2019). *Съвременни аспекти на проблема за правата на човека и неговия език*, Сборник „Кърджали на историческата карта“, издателство „ЕКС-ПРЕС“ - Габрово, 2019, с. 505-516; ISBN 978-954-490-653-5.

Езиковите права, или по-точно правата на човека и неговия език, са съществена част от проблема за човешките права, дори най-съществената. В статията се разглеждат новите задачи пред езиковото планиране, които са свързани и с новите насоки на езиковото обучение. Към известните класически разработки за планиране на статуса, планиране на корпуса и планиране на обучението се разглеждат и съвременните виждания по отношение на езиковите права; езиковия плурализъм в контекста на европейската политика за защита на малцинствените езици; езиковите права в България; езиковата политика в образованието.

- 2.18. Bekir, H.** (2019). *Bulgaristan Eğitim Sistemindeki Dil Politikaları*, II. Türk Dünyası Stratejik Araştırmaları Kongresi Bildiri Kitabı, Antalya 2019, s. 39-45; ISBN 978-605-81633-9-3.

В статията се разглеждат въпроси, свързани със състоянието и тенденциите в развитието на езиковата политика в българската образователна система. Фокусът се поставя при проблема за езиците в образованието в цялата му многоспектърност и вариативност на взаимоотношения: национален език; чужд език; майчин език; малцинствени езици; институционализираност на езиковото обучение; стандарти и държавни нормативни документи за стандартизиране на езиковото обучение в училищните образователни степени. Анализират се състоянието, проблемите и тенденциите в образователната система с оглед на провеждането на езиковата политика, синхронизирана с европейската – процедури, практики, проблемни ситуации в системата.

- 2.19. Bekir, H.** (2019). *Türkçede Kavram Olarak İkileme, Yineleme ve İkili Tekrarlar*, Сборник Тюркологични изследвания 2019, Университетско издателство „Епископ Константин Преславски, Шумен 2019, с. 164-177; ISSN 1314-989X.

В статията се разглеждат теориите за същността, състава и структурата на езиковите единици образуване чрез дублиране. Анализират се различни изследвания по темата; посочват се широкия кръг от терминологични употреби за назоваване на структурно-семантичните единства, които включват две графични думи и се отличават като специфична комбинация с цялостна семантика; представят се определенията, използвани в различни изследвания по темата, както и техния обхват.

- 2.20. Bekir, H.** (2021). *Bulgaristan Gotse Delçev (Nevrokop) ve Yöresi Türk Ağzında Gelecek Zaman ve Şimdiki Zaman Biçimleri*, IX. Uluslararası Türk Dili

Kurultayı Bildiri Kitabı, Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu Türk Dil Kurumu Yayınları; 1445/1, Ankara, s. 447-464; ISBN 978-975-17-5089-1.

В тази статия се разглеждат формите за бъдеще и сегашно време на глаголите в гоцеделчевския турски диалект, който се отличава от останалите турски диалекти като цяло. В диахронен план формите за образуване на бъдеще и сегашно време на глаголите в турския език показват голямо разнообразие от структури и форми през различните исторически периоди. Така например формите за бъдеще време през различните периоди от развитието на езика са се образували чрез различни наставки като -GI, -GAy, -GA, -(y)A, -DAÇI, -(y)IsAr, „-sA gerek“, -(y)AcAk. Освен това конструкцията „-sA gerek“ и наставката за сегашно време -Ar, -(I)r също се използват за изразяване на бъдеще време. От 16 век нататък основната наставка за това време е -(y)AcAk, която измества -IsAr и се превръща в стандартен суфикс на съвременния турски език. Турския диалект в района на град Гоце Делчев (Неврокоп), който има уникално място сред турските диалекти на Балканите, е съхранил тези архаични форми. В този диалект наставката -sA, остатък от староанадолския турски, се използва вместо наставката -(y)AcAk, използвана днес за изразяване на бъдеще време. За изразяване на сегашно време също се срещат архаичните форми.

2.21. Bekir, H. (2022). *Yabancı Dil Olarak Türkçe Öğretiminde Sesletim ve Sesbilgisel Bozukluklar: Plovdiv Üniversitesi Örneği*, Trakya Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Dergisi, 12(24), 319-326; ISSN: 1309-7660; DOI: 10.33207/trkede.1119775.

В статията се представят проблемите и специфичните прояви на фонетична интерференция, установени с процеса на обучение по практически турски език от страна на българските студенти от Пловдивския университет, изучаващи турски език като чужд, и проявяващи се в техния речеви репертоар. Подчертава се важноста на разграничаването на системата, нормата и узуса при изучаването му отчитайки спецификата на правописната и правоговорната норма в турския език. Проведеното изследване позволява да бъдат направени редица изводи и обобщения, които характеризират спецификата на вокалните системи в типологично различните турски и български език. Идентифицират се проблемите, които срещат българските студенти свързани както с произношението на специфичните фонемите на целевия език, така и с прилагането на фонетичните правила и явления като стесняване на широка гласна, отпадане на гласна, озвучаване на беззвучна съгласна, асимилация, вокална хармония. Предлагат се подходи за работа за минимализиране на грешките.

2.22. Бекир, Х. (2022). *За управлението като вид синтактична връзка в турския език*, Годишник на Факултета по хуманитарни науки, Материали от юбилейната международна научна конференция „Хуманитаристиката – традиции и предизвикателства“, том XXXIII А/1, 2022, Университетско издателство „Епископ Константин Преславски“, Шумен, 2022, с. 131-142; ISSN 1311-7300 за печатно издание, ISSN 2603-512X за онлайн издание.

Успешното обучение по турски език на студентите, чийто роден език е български, налага известна специфика в методическата работа. С цел да се избегне и

отстрани интерференцията му се налага съпоставяне с българския език при някои езикови явления. В статията се разкриват специфичните особености на управлението като начин за синтактично свързване в турския език, като се посочват някои характерни особености на този език за да се избегне интерференцията му.

III. СЪСТАВИТЕЛСТВО НА РЕЧНИЦИ

1. **Бекир, Х.** и колектив (2020). *Турско-българско-румънско-английски речник*, Първа част. УИ „Епископ Константин Преславски“, 2020; ISBN: 978-619-201-437-7.
2. **Бекир, Х.** и колектив (2020). *Турско-българско-румънско-английски речник*, Втора част. УИ „Епископ Константин Преславски“, 2020; ISBN: 978-619-201-438-4.

Представените две части на „Турско-български-румънско-английски речник“ са реализирани в рамките на проект „Туркологията – мост за научноизследователско сътрудничество“ на Катедрата по турски език и литература при Шуменския университет „Епископ Константин Преславски“. Проектът е реализиран от екип, включващ преподаватели и студенти от Шуменския университет „Епископ Константин Преславски“, Пловдивски университет „Паисий Хилендарски“ и Университет „Овидиус“ г. Констанца, Румъния. Речникът съдържа около 10 000 заглавни думи и представлява първи опит да се предложи най-употребяваната в ежедневието лексика в четирите езика – турски, български, румънски и английски.

.....

гр. Пловдив

Изготвил:

/гл. ас. д-р Харун Бекир/